

Formulating and Prioritizing Strategies for Enhancing the Geopolitical Power of the Islamic Republic of Iran in West Asia

Seyed Yahya Safavi

Professor, Imam Hussein Comprehensive University, Tehran, Iran.

Alireza Gholamalian

Ph.D. in Strategic Defense Sciences, National Defense University, Tehran, Iran (Corresponding Author).

Email: gholamalian.alireza@gmail.com

Mohammadreza Kamali

Assistant Professor, National Defense University, Tehran, Iran.

Amirhossein Elhami

Assistant Professor, Institute for Holy Defense Sciences and Knowledge, National Defense University, Tehran, Iran.

Abstract

In addition to being a regional power, the Islamic Republic of Iran is a country with a broad strategic reach, whose actions have implications extending beyond the region to the broader international arena and relations among major powers. Consequently, Iran is also continuously affected by global developments. The main objective of this study was to formulate and prioritize strategies for enhancing the geopolitical power of the Islamic Republic of Iran in West Asia. This applied and developmental study employed a mixed-methods approach with a descriptive design. The required data were collected through documentary research, interviews with experts, and questionnaires. For data collection and analysis, library-based information was systematically extracted, expert interviews were conducted, and documentary analysis and expert analysis methods were employed. Descriptive statistics and non-parametric inferential statistical methods were also used. Ultimately, 14 major strategies were identified based on 81 selected research items, comprising 13 opportunity factors, 15 threat factors, 34 strength factors, and 19 weakness factors, with reference to the proposed sectoral strategies. Among these, the strategy of continuously strengthening national power was identified as the most important strategy.

Keywords: Geopolitical Capacities; Geopolitical Power; Economic Diplomacy; Regional Strategic Analysis

فصلنامه مطالعات بین‌رشته‌ای دانش راهبردی

سال شانزدهم، شماره یکم (پیاپی ۶۲)، بهار ۱۴۰۵، صص: ۱۹۷-۲۳۲
تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۸/۲۶ - تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۱۰/۰۹

مقاله پژوهشی

تدوین راهبردهای ارتقای قدرت ژئوپلیتیکی جمهوری اسلامی ایران در منطقه غرب آسیا و اولویت‌بندی آن‌ها

سید یحیی صفوی

استاد دانشگاه جامع امام حسین (ع)، تهران، ایران

علیرضا غلامعلیان

دکتری علوم دفاعی راهبردی، دانشگاه عالی دفاع ملی، تهران، ایران (نویسنده مسئول)

Email: gholamalian.alireza@gmail.com

محمد رضا کمالی

استادیار دانشگاه عالی دفاع ملی، تهران، ایران

امیرحسین الهامی

استادیار پژوهشگاه علوم و معارف دفاع مقدس، دانشگاه عالی دفاع ملی، تهران، ایران

چکیده

جمهوری اسلامی ایران علاوه بر آنکه یک قدرت منطقه‌ای به حساب می‌آید، کشوری است با دامنه فعالیت راهبردی که آثار اقداماتش به منطقه خلاصه نمی‌شود و کل عرصه بین‌الملل و مناسبات بین قدرت‌ها را در برمی‌گیرد بنابراین همواره از تحولات جهانی نیز متأثر می‌گردد. هدف اصلی این تحقیق «تدوین راهبردهای ارتقای قدرت ژئوپلیتیکی جمهوری اسلامی ایران در منطقه غرب آسیا و اولویت‌بندی آن‌ها» است. نوع تحقیق کاربردی و توسعه‌ای است و اطلاعات لازم از مطالعه اسناد و مدارک و مصاحبه با صاحب‌نظران و پرسش‌نامه جمع‌آوری و از روش توصیفی با رویکرد آمیخته استفاده شده است. جامعه آماری تحقیق مشتمل بر خبرگان و صاحب‌نظران، بنا بر نظریه اساتید محترم راهنما و مشاور در این پژوهش به‌طور مشترک ۵۰ نفر در نظر گرفته شده است. برای گردآوری و تجزیه و تحلیل داده‌ها، ضمن فیش‌برداری از مطالعات کتابخانه‌ای و انجام مصاحبه‌های تخصصی با به‌کارگیری روش‌های تحلیل اسنادی و تحلیل نخبگی، از روش‌های آمار توصیفی و استنباطی ناپارامتریک نیز استفاده شده است. در نهایت تعداد ۱۴ راهبرد اصلی براساس ۸۱ گویه منتخب تحقیق (۱۳ عامل فرصت، ۱۵ عامل تهدید، ۳۴ عامل قوت و ۱۹ عامل ضعف) با تکیه بر راهبردهای بخشی ارائه شده، احصا و راهبرد استمرار افزایش قدرت ملی به‌عنوان مهم‌ترین راهبرد معرفی شده است.

کلیدواژه‌ها: ظرفیت‌های ژئوپلیتیکی، قدرت ژئوپلیتیک، دیپلماسی اقتصادی، تحلیل استراتژیک منطقه‌ای

دانشگاه عالی دفاع ملی ♦ پژوهشکده مطالعات راهبردی و امنیت ملی / فصلنامه مطالعات بین‌رشته‌ای دانش راهبردی

<https://smsnds.sndu.ac.ir/> E-ISSN: 2980-8413

صحت مطالب بر عهده نویسنده مقاله است و باینگر دیدگاه دانشگاه عالی دفاع ملی نیست.

مقدمه

«منطقه غرب آسیا با ویژگی‌های ژئوپلیتیکی منحصربه‌فرد، همواره یکی از مهم‌ترین کانون‌های رقابت میان قدرت‌های منطقه‌ای و جهانی بوده است. علائم زیادی وجود دارد که نظم کنونی جهان دارد تغییر پیدا می‌کند و نظم جدیدی بر جهان حاکم خواهد شد که جوانان را به شناخت نقش و جایگاه جمهوری اسلامی ایران در نظم جهانی آینده جدید توصیه می‌کنم، ابعاد نظم جدید و چگونگی آن دقیقاً معلوم نیست؛ اما خطوط اساسی آن قابل ترسیم است» (خامنه‌ای، بیانات، در دیدار با دانش‌آموزان در ۱۱ آبان ۱۴۰۱). موقعیت استراتژیک این منطقه در اتصال آسیا، اروپا و آفریقا، همراه با منابع عظیم انرژی و مسیرهای ترانزیتی کلیدی، آن را به مرکز توجه سیاست‌های بین‌المللی تبدیل کرده است. در این میان، جمهوری اسلامی ایران به‌عنوان یکی از بازیگران اصلی، نقشی برجسته در معادلات سیاسی، اقتصادی و امنیتی منطقه ایفا می‌کند (حافظ نیا، ۱۳۹۶: ۲۲۳). جایگاه ژئوپلیتیکی ایران که از تقاطع استراتژیک میان خلیج فارس، دریای خزر و دریای عمان بهره می‌برد، در دهه‌های اخیر به دلیل تحولات نوظهور منطقه‌ای و بین‌المللی با چالش‌ها و فرصت‌های متعددی روبه‌رو شده است (صفوی، ۱۴۰۰: ۷۹-۸۰). یکی از برجسته‌ترین چالش‌های پیش روی ایران در منطقه غرب آسیا، رقابت ژئوپلیتیکی با کشورهای همسایه مانند عربستان سعودی، ترکیه و پاکستان است. از سوی دیگر، نفوذ قدرت‌های فرامنطقه‌ای نظیر ایالات متحده و ناتو، همراه با حمایت آن‌ها از رژیم‌های هم‌سو، بر پیچیدگی معادلات منطقه افزوده است (زه‌دی نسب و محمودی طولش، ۱۳۹۹: ۴۰). در همین راستا، نظریه هارتلند مکی‌ندر نیز نشان می‌دهد که ایران، با قرارگیری در نقطه تقاطع اوراسیا، نقشی حیاتی در توازن قدرت منطقه‌ای ایفا می‌کند (Travis, 2024: 130). این موقعیت جغرافیایی درعین حال که مزیت‌هایی را برای ایران فراهم می‌کند، آن را در معرض تهدیدات متعددی از جمله تحریم‌های اقتصادی، بی‌ثباتی‌های سیاسی منطقه‌ای و حضور نیروهای نیابتی قرار داده است (روشندل، ۱۳۹۰: ۷۸). تحولات اخیر منطقه‌ای، از جمله تغییرات در نظم ژئوپلیتیکی غرب آسیا و وابستگی فزاینده جهان به منابع انرژی این منطقه، اهمیت ایران را به‌عنوان یک بازیگر کلیدی افزایش داده است (فرهادی و هدایتی، ۱۴۰۰:

۳۷). منطقه غرب آسیا به دلیل دارا بودن منابع عظیم نفت و گاز و مسیرهای حمل و نقل دریایی، نقشی اساسی در معادلات امنیتی و اقتصادی جهانی ایفا می‌کند. از این رو، توانایی ایران برای استفاده از نقاط قوت ژئوپلیتیکی خود و مقابله با تهدیدات خارجی و داخلی، نقشی تعیین‌کننده در آینده جایگاه این کشور در نظم جهانی خواهد داشت (جوانی و دیگران، ۱۴۰۲: ۷). پژوهش حاضر باهدف تدوین راهبردهای ارتقای قدرت ژئوپلیتیکی ایران در منطقه غرب آسیا و اولویت‌بندی آن‌ها، تلاش می‌کند چهارچوبی جامع برای تحلیل فرصت‌ها و چالش‌های پیش‌روی ایران ارائه دهد. برخلاف مطالعات پیشین که عمدتاً به جنبه‌های خاصی از قدرت ژئوپلیتیکی پرداخته‌اند، این پژوهش با بهره‌گیری از ابزارهای تحلیلی مانند SWOT و QSPM، به تحلیل عوامل هفت‌گانه شامل سیاسی، اقتصادی، نظامی، فرهنگی و اجتماعی، علمی و فناوری، جغرافیایی و زیست‌محیطی می‌پردازد. این مطالعه تلاش می‌کند به این سؤال پاسخ دهد که چگونه جمهوری اسلامی ایران می‌تواند با استفاده از نقاط قوت داخلی و فرصت‌های خارجی، جایگاه خود را در منطقه غرب آسیا ارتقا داده و نقش مؤثرتری در معادلات جهانی ایفا کند. نتیجه‌گیری‌های حاصل از این پژوهش نه تنها به تقویت جایگاه ایران کمک می‌کند، بلکه می‌تواند به امنیت و ثبات منطقه‌ای نیز یاری رساند. انجام این پژوهش این مزایا و فواید را در پی خواهد داشت؛ الف. تهدیدات نظامی علیه جمهوری اسلامی ایران از سوی کشورهای فرامنطقه‌ای طی سال‌های اخیر سیر صعودی داشته، بنابراین نقاط قوت را شناسایی تا کنش مثبت‌تری در منطقه داشته و بتوان با تهدیدات، بهتر مقابله کرد. ب. تبیین نظری مؤلفه‌های ارتقای قدرت ژئوپلیتیکی کشور در جهت افزایش قدرت ملی پ. شناسایی بسترهای فرصت‌آفرین، جهت استفاده مناسب از فرصت‌های موجود در جهت کاهش تهدیدات. باعث توسعه دانش نظری جدید در محیط دانشگاهی شده است.

عدم اجرای این تحقیق، می‌تواند موجب؛ الف. مغفول ماندن استفاده صحیح از وزن و به تبع آن منزلت و جایگاه ژئوپلیتیک کشور در حل مسائل چالش‌برانگیز داخلی و خارجی شود؛ ب. با ناشناخته ماندن ظرفیت‌های در دسترس و حیاتی، نفوذ ژئوپلیتیک جمهوری

اسلامی ایران در منطقه کاهش یافته و از طرفی جولان هرچه بیشتر کشورهای فرامنطقه‌ای به‌خصوص آمریکا را در منطقه فراهم می‌آورد؛ پ. بی‌توجهی به مؤلفه‌های ژئوپلیتیکی؛ به‌نوعی که شرایط محیطی در حال تغییر هستند و بعضاً هم دچار فرسایش می‌شوند و یا میزان اهمیت آن‌ها تغییر پیدا می‌کند، باعث عدم شناسایی آن‌ها و مغفول ماندن مؤلفه‌های مزیت‌ساز و علائق ژئوپلیتیکی برترساز خواهد شد.

۱. پیشینه پژوهش

تاکنون پژوهش‌های متعددی درخصوص ارتقای جایگاه جمهوری اسلامی ایران در منطقه صورت گرفته است؛ اما پژوهش حاضر به‌طور ویژه، به موضوع تدوین راهبردهای ارتقای قدرت ژئوپلیتیکی جمهوری اسلامی ایران در منطقه غرب آسیا و اولویت‌بندی آن‌ها پرداخته است؛ بنابراین در این خصوص به تعدادی از تحقیق‌های انجام‌شده در حوزه جایگاه ژئوپلیتیکی جمهوری اسلامی ایران اشاره می‌گردد.

جدول ۱: پیشینه تحقیقات انجام‌شده

عنوان	نویسنده، سال، فصلنامه و روش	نتیجه
بررسی رقابت‌پذیری قدرت اقتصادی ایران با کشورهای منطقه غرب آسیا	ریحانه صالح‌آبادی، محمدرضا حافظ‌نیا، ساجد بهرامی جاف، ۱۴۰۰، مقاله، فصلنامه مطالعات سیاسی جهان اسلام	از نتایج تحقیق این‌گونه برمی‌آید که مهم‌ترین مزیت‌های قدرت اقتصادی ایران در برابر رقبا (عربستان سعودی، ترکیه، مصر و پاکستان) دارا بودن نیروی انسانی جوان، ذخایر طبیعی و هیدروکربنی فراوان، تعداد بالای معادن و موقعیت ژئوپلیتیکی مهم‌ترین توانایی‌های ارزشمند و قابل‌اتکا در زمینه رقابت اقتصادی کشور هستند و متغیرهایی مانند تغییر سیاست‌ها و برنامه‌ها همراه با تغییر دولت‌ها؛ عدم تنوع در ابزارهای تأمین مالی در بازار سرمایه؛ ضعف دیپلماسی کشور؛ نبود تحرک و پویایی در تولید کل و سرانه؛ تحریم‌های بین‌المللی به‌عنوان بزرگ‌ترین موانع توسعه اقتصادی کشور محسوب می‌شوند.
سناریوهای پیش‌روی آینده جایگاه	محمدرحیم عیوضی، فرشته میر حسینی،	از نتایج تحقیق این‌گونه برمی‌آید که دو پیش‌ران «رابطه ایران و عربستان» و «میزان مداخلات آمریکا در غرب آسیا»

عنوان	نویسنده، سال، فصلنامه و روش	نتیجه
ژئوپلیتیکی ج.ا.ایران در نظام قدرت منطقه‌ای غرب آسیا در افق ۱۴۱۰	۱۳۹۸، دانشگاه علامه طباطبائی، روش عدم قطعیت بحرانی - پروژه تحقیقاتی	از اهمیت و عدم قطعیت بالاتری برخوردار هستند؛ با توجه به این‌که هر کشوری که ظرفیت ژئوپلیتیکی بالاتری داشته باشد جایگاه تعیین‌کننده‌تری در نظام قدرت منطقه دارد.
ارائه الگوی ارتقای جایگاه ژئوپلیتیک ج.ا.ایران در سطح منطقه با تأکید بر نیازهای امنیتی دفاعی	رضا ریوندی، ۱۳۹۸ دانشگاه عالی دفاعی ملی، آمیخته - رساله	از نتایج تحقیق این‌گونه برمی‌آید که پژوهش انجام‌شده با کشف ابعاد و مؤلفه‌ها و شاخص‌های مؤثر بر ارتقای جایگاه ژئوپلیتیک جمهوری اسلامی ایران در سطح منطقه، به یک الگو می‌رسد. تعداد ۷۵ شاخص برای عوامل طبیعی، انسانی، اقتصادی، سیاسی و نظامی در بُعد ارتقای مستمر قدرت ملی ج.ا.ایران
راهبردهای ارتقای جایگاه ژئوپلیتیکی ج.ا.ایران در شکل‌گیری هندسه قدرت جهانی	رستم بهادریان، ۱۳۹۹، دانشگاه عالی دفاع ملی، روش اکتشافی - رساله	از این پژوهش ۶ راهبرد احصا شده که ۳ راهبرد آن در جهت تقویت محیط داخلی، یک راهبرد ارتباط‌دهنده محیط داخلی و خارجی و ۲ راهبرد تهاجمی؛ که عبارت‌اند از تقویت بازدارندگی، اتخاذ راهبردهای تهاجمی هوشمند، فعال‌سازی جوانان در راستای راهبردهای نظام، تقویت مراکز تصمیم‌ساز قدرتمند، هم‌راستایی توانمندی‌ها با اهداف و توسعه، در آخر تعمیق و تنوع‌بخشی به عمق استراتژیک ایران در فضای پیرامونی.
تبیین الگوی بومی قدرت نظامی در فضای جغرافیای سیاسی ایران	عباس جعفری، ۱۳۹۸، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی، رساله	این پژوهش در قالب ارائه یک مدل مفهومی، قدرت نظامی را نتیجه مؤلفه‌های پنج‌گانه نیروی انسانی، تجهیزات، مدیریت و فرماندهی، منابع مالی و فنی و همکاری‌های نظامی می‌داند و با تجزیه و تحلیل آماری داده‌ها، مبتنی بر ۵۴ متغیر منجر به ترازایی قدرت نظامی کشورهای منتخب گردیده است. شاخص‌های فیزیکی و غیر فیزیکی الگوی بومی قدرت نظامی در فضای جغرافیای نظامی ایران پدیدار و ارائه گردید.
تدوین راهبردهای ژئوپلیتیکی برای دستیابی ج.ا.ایران به قدرت دفاعی برتر منطقه‌ای در راستای	خسرو ابوالحسنی، کورش بابلی، سیاوش رضایی، ۱۳۹۷، دانشگاه عالی دفاع ملی، فصلنامه	نتایج به‌دست‌آمده، حاکی از آن است که ۵ عامل گستردگی سرزمین، عمق راهبردی، موقعیت ارتباطی، تسلط بر تنگه هرمز و استفاده از مزیت گروه‌های دینی، تعیین‌کننده راهبردهای ایران برای دستیابی به قدرت برتر در منطقه هستند. براساس این عوامل، ۶ راهبرد مشخص، تدوین و

عنوان	نویسنده، سال، فصلنامه و روش	نتیجه
سند چشم‌انداز ۱۴۰۴	راهبرد دفاعی	اولویت‌بندی آن‌ها نیز ارائه شد. ج.ا.ایران برای این که بخواهد به قدرت برتر دفاعی منطقه تبدیل شود، لازم است که رتبه اول درمجموع مؤلفه‌های گفته‌شده در بالا را به دست آورد تا ضمن اثرگذاری و گسترش نفوذ بر محیط منطقه‌ای و بین‌المللی، رفتار بازیگران منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای را در جهت تحقق منافع ملی خود واپایش نماید؛ بنابراین، تحقق قدرت برتر دفاعی منطقه، تنها با حرکت در مسیر تعیین‌شده توسط سند چشم‌انداز ملی امکان‌پذیر است.

وجه تمایز پژوهش

الف. تمرکز خاص بر منطقه غرب آسیا: برخلاف مطالعات پیشین که ممکن است جنبه‌های عمومی‌تری از قدرت ژئوپلیتیکی ایران را بررسی کرده باشند، این پژوهش بر تدوین راهبردهای ارتقای قدرت ژئوپلیتیکی جمهوری اسلامی ایران در منطقه غرب آسیا تمرکز دارد و با اولویت‌بندی این راهبردها، دیدگاه دقیقی ارائه می‌دهد.

ب. رویکرد چندبُعدی: این پژوهش از یک چهارچوب تحلیلی جامع شامل ابعاد سیاسی، اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی، نظامی، علم و فناوری و زیست‌محیطی استفاده کرده که باعث تمایز آن از دیگر پژوهش‌ها با رویکرد تک‌بُعدی شده است.

ج. استفاده از مدل‌های تصمیم‌گیری استراتژیک: بهره‌گیری از تکنیک‌هایی مانند SWOT و QSPM برای ارزیابی و اولویت‌بندی راهبردها، باعث شده تا پژوهش نه تنها مسائل را شناسایی، بلکه راهکارهای عملیاتی نیز ارائه کند.

د. جامعه آماری گسترده: حضور ۵۰ نفر از خبرگان و صاحب‌نظران به‌عنوان جامعه آماری پژوهش، اعتبار بیشتری به نتایج و پیشنهادها ارائه‌شده بخشیده است.

ه. پیش‌بینی تغییرات آینده: با در نظر گرفتن چشم‌اندازهای آینده منطقه و اثرگذاری عوامل نوظهور، این پژوهش راهبردهایی ارائه داده که قابلیت سازگاری با تحولات آتی را دارد.

۲. ادبیات پژوهش

ژئوپلیتیک: علمی است که به مطالعه روابط متقابل فضایی ساختارها و فرایندهای زیست اجتماعی انسان فرهنگی، اقتصادی، سیاسی و نظامی برای کسب، حفظ و گسترش قدرت، جهت رقابت در سطوح مختلف جغرافیایی محلی، ملی، منطقه‌ای و جهانی می‌پردازد (صفوی، ۱۳۹۴: ۲۵). به‌طور خاص، این علم بر چگونگی تأثیرگذاری محیط جغرافیایی بر رفتار دولت‌ها در سطوح ملی، منطقه‌ای و جهانی تمرکز دارد.

قدرت ژئوپلیتیک: قدرت ژئوپلیتیک یک مفهوم چندبعدی است که عناصر سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، علم و فناوری، جغرافیایی، زیست‌محیطی و نظامی را به هم پیوند می‌دهد و به دولت‌ها و جوامع کمک می‌کند تا نقش خود در رقابت بین‌المللی را درک و ارتقا دهند. بررسی قدرت ژئوپلیتیک به ما کمک می‌کند تا درک عمیق‌تری از تأثیرات ناشی از مکان و جغرافیا بر روابط بین‌المللی و تعیین سیاست‌های کلان دولتی داشته باشیم (این تعریف برگرفته از پنل خبرگی مورخه ۲۰ آذر ۱۴۰۲ در دانشگاه عالی دفاع ملی است).^۱

منطقه غرب آسیا: بنا بر تعریف انجمن ژئوپلیتیک ایران این منطقه را می‌توان تقریباً درون یک مثلث جای داد به‌طوری‌که اضلاع این مثلث تنگه بسفر و داردانل در ترکیه تا کوه‌های پامیر در مشرق و از آنجا تا خلیج عدن و باب‌المندب را در برمی‌گیرد. کشورهای موجود در منطقه شامل: جمهوری اسلامی ایران؛ ترکیه (به‌جز بخش اروپایی یعنی استانبول)؛ یمن؛ عراق؛ عربستان؛ اردن؛ سوریه؛ گرجستان؛ ارمنستان؛ جمهوری آذربایجان؛ فلسطین؛ کویت؛ قطر؛ امارات متحده عربی؛ عمان؛ لبنان؛ بحرین؛ رژیم صهیونیستی؛ قبرس؛ پاکستان؛ افغانستان؛ مصر (فقط شبه‌جزیره سینا) در منطقه غرب آسیا واقع‌اند (انجمن ژئوپلیتیک ایران، ۱۳۹۳).

۱. نفرات شرکت کننده در این پنل: دکتر سید یحیی صفوی، دکتر محمدرضا کمالی، دکتر امیر حسین الهامی، دانشجوی دکتری علوم دفاعی راهبردی علیرضا غلامعلیان

نقشه ۱: منطقه غرب آسیا

مؤلفه‌های قدرت ژئوپلیتیکی: این مفهوم به‌ویژه تأکید بر نقش جغرافیا و موقعیت جغرافیایی در شکل‌دهی به روابط بین‌المللی و قدرت دولت‌ها و جوامع دارد. برخی از ابعاد قدرت ژئوپلیتیکی شامل این موارد می‌شود: ۱. موقعیت جغرافیایی؛ ۲. دسترسی به منابع طبیعی؛ ۳. قدرت نظامی؛ ۴. توانمندی اقتصادی؛ ۵. تأثیر فرهنگی و سیاسی.

تهدیدات قدرت ژئوپلیتیکی: نوعی از تهدیدات هستند که براساس مؤلفه‌ها و واقعیت‌های ژئوپلیتیکی موجود، امنیت و منافع ملی کشورها را مورد تهدید قرار می‌دهند.

فرصت‌های قدرت ژئوپلیتیکی: عبارت است از استفاده از موقعیت‌های ژئوپلیتیکی یک کشور در سطوح منطقه‌ای و بین‌المللی که می‌تواند تولیدکننده فرصت برای آن کشور باشد و می‌تواند کشور را در رسیدن به اهداف و منافع ملی خود کمک کنند. میزان مؤثر بودن فرصت‌ها، بستگی به میزان توانایی کشورها در به‌کارگیری آن‌ها دارد.

ضعف‌های قدرت ژئوپلیتیکی: ضعف قدرت ژئوپلیتیکی به معنای داشتن مشکلات و نواقصی است که باعث کاهش توانمندی یک کشور در تأثیرگذاری بر مسائل جهانی و منطقه‌ای و نیز کاهش توانایی در مقابله با رقبا و حفظ مصالح ملی می‌شود. این مشکلات می‌توانند از زمینه‌های مختلفی نشأت بگیرند ازجمله: اقتصاد ضعیف ناتوانی نظامی عدم استقرار سیاسی زیست‌محیطی و منابع طبیعی محدود عدم توانایی در ارتباطات بین‌المللی روندهای جمعیتی و اجتماعی.

قوت‌های قدرت ژئوپلیتیکی: قوت‌های ژئوپلیتیکی یا فاکتورهایی که نقش مهمی در

شکل‌دهی به قدرت ژئوپلیتیکی کشورها دارند، متشکل از عوامل گوناگونی هستند؛ که می‌توان به جغرافیای سرزمین، منابع طبیعی، توان نظامی، توانمندی اقتصادی و تأثیر فرهنگی و سیاسی اشاره کرد.

تحلیل SWOT: یکی از ابزارهای اساسی در برنامه‌ریزی استراتژیک است که به ارزیابی عوامل داخلی و خارجی می‌پردازد. این تحلیل شامل چهارعنصر اصلی است: نقاط قوت (Strengths) که مزایای داخلی سازمان یا محیط را نشان می‌دهند، نقاط ضعف (Weaknesses) که موانع داخلی هستند، فرصت‌ها (Opportunities) که به عوامل خارجی مثبت اشاره دارند و تهدیدها (Threats) که نشان‌دهنده چالش‌های خارجی‌اند. این ابزار به مدیران و تصمیم‌گیرندگان کمک می‌کند تا استراتژی‌هایی متناسب با وضعیت موجود طراحی کنند (David, 2017؛ Kotler & Keller, 2016).

محور مختصات دکارتی: یکی از روش‌های رایج برای نمایش نتایج تحلیل SWOT است. در این مدل، چهار ربع تعریف می‌شود که هر یک نشان‌دهنده تلفیق متفاوتی از عوامل داخلی و خارجی است:

❖ وضعیت (SO Maxi-Maxi): این وضعیت از نقاط قوت برای بهره‌برداری حداکثری از فرصت‌ها استفاده می‌کند. این راهبرد معمولاً تهاجمی است و برای رشد و توسعه پیشنهاد می‌شود.

❖ وضعیت (WO Mini-Maxi): در این وضعیت، از فرصت‌های محیطی برای جبران نقاط ضعف استفاده می‌شود.

❖ وضعیت (ST Maxi-Mini): در این وضعیت، نقاط قوت برای مقابله با تهدیدها به کار گرفته می‌شود.

❖ وضعیت (WT Mini-Mini): در این وضعیت، تمرکز بر کاهش نقاط ضعف و اجتناب از تهدیدها است (Wheelen & Hunger, 2018).

در تجزیه و تحلیل SWOT وضعیت فعلی نشان‌دهنده ارزیابی عوامل داخلی و خارجی در زمان حال است. این وضعیت براساس اطلاعات واقعی و داده‌های موجود تعیین می‌شود.

وضعیت مطلوب، در مقابل، نشان‌دهنده اهداف استراتژیک و شرایط ایده آلی است که سازمان یا محیط قصد دارد به آن دست یابد. استراتژی‌های طراحی شده در تحلیل SWOT، به‌عنوان ابزاری برای حرکت از وضعیت فعلی به وضعیت مطلوب عمل می‌کنند (Kotler & Keller, 2016; David, 2017).

۳. مبانی نظری پژوهش

نظریه هارتلند مکیندر: بیان می‌کند که منطقه مرکزی اوراسیا، به‌دلیل منابع و موقعیت جغرافیایی خود دارای قدرت استراتژیک قابل‌توجهی است. این تئوری به‌ویژه در مورد آینده ژئوپلیتیکی ایران مرتبط است، زیرا ایران در تقاطع مناطق کلیدی آسیای مرکزی، غرب آسیا و جنوب آسیا قرار دارد. موقعیت این کشور پتانسیل تأثیرگذاری بر مسیرهای تجاری و تأمین انرژی را به ایران می‌دهد، به‌ویژه در زمینه طرح یک کمربند و راه و روابط آن با روسیه و چین. از آنجایی که قدرت‌های جهانی برای نفوذ در این منطقه محوری رقابت می‌کنند، توانایی ایران برای استفاده از موقعیت استراتژیک خود می‌تواند پویایی‌های منطقه‌ای را شکل دهد، بر اتحادهای امنیتی تأثیر بگذارد و توازن قدرت در اوراسیا را تغییر دهد (Travis, 2024: 130).

نظریه قدرت: در زمینه روابط بین‌الملل، بر نقش پویایی قدرت در شکل‌دهی رفتار دولت و تعاملات جهانی تأکید دارد. در ارزیابی آینده ژئوپلیتیکی ایران، این نظریه از آنجایی که ماهیت چندوجهی قدرت نظامی، اقتصادی، سیاسی و قدرت نرم و نحوه تعامل این عناصر برای تأثیرگذاری بر جایگاه منطقه‌ای و جهانی ایران را برجسته می‌کند، بسیار مهم می‌شود. تأثیر متقابل قدرت سخت و نرم تعیین می‌کند که ایران چقدر می‌تواند به‌طور مؤثر منافع خود را حفظ کند، با فشارهای خارجی مقابله کند و حاکمیت خود را حفظ کند. در نتیجه، تئوری قدرت، چهارچوب ارزشمندی برای تحلیل استراتژی‌های ایران در مواجهه با چالش‌های منطقه‌ای مانند رقابت با عربستان سعودی و تنش‌های مداوم با آمریکا فراهم می‌کند. درک این پویایی‌های قدرت برای پیش‌بینی اقدامات آینده ایران و نقش آن در زمینه ژئوپلیتیکی گسترده‌تر، بر ثبات در غرب آسیا و فراتر از آن تأثیر می‌گذارد (Kivimäki, 2024: 8).

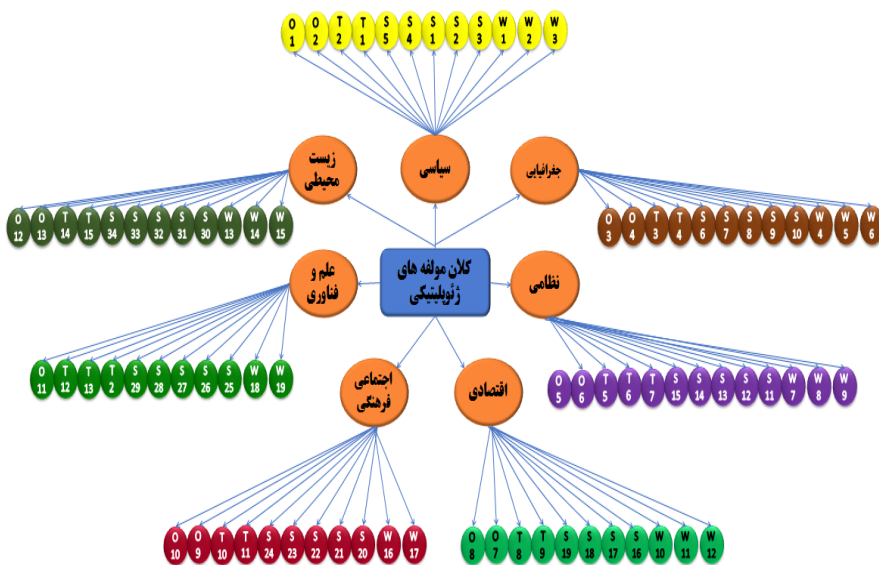
چهارچوب نظری این پژوهش: براساس نظریه هارتلند و نظریه قدرت تدوین شده است که به‌طور خاص بر اهمیت ژئوپلیتیکی ایران در تقاطع اوراسیا تأکید دارد و نشان می‌دهد که ایران با استفاده از موقعیت جغرافیایی خود می‌تواند در موازنه قدرت منطقه‌ای و جهانی نقش اساسی ایفا کند و برای تحلیل ابعاد مختلف قدرت ژئوپلیتیکی ایران استفاده شده است تا راهبردهایی عملی برای بهره‌گیری از این ظرفیت‌ها ارائه گردد.

۴. روش‌شناسی پژوهش

در این پژوهش روش تحقیق توصیفی تحلیلی است. ابتدا با استفاده از اسناد، منابع کتابخانه‌ای، پژوهشی، گزارش‌ها و آمارهای رسمی منتشرشده معتبر داخلی و خارجی به تحقق اهداف تحقیق و اعتباریابی یافته‌ها در رابطه با نهایی‌سازی نقاط قوت و ضعف، فرصت‌ها و تهدیدات احصا شده با استفاده از (تکنیک سوات)، اقدام به تحلیل داده‌ها شده است. در آخر جهت اولویت‌بندی راهبردهای ارتقای قدرت ژئوپلیتیکی جمهوری اسلامی ایران در منطقه غرب آسیا از نظر متخصصان و صاحب‌نظران و تکنیک ماتریس QSPM استفاده شده است. رویکرد این تحقیق آمیخته (کمی و کیفی) و نوع تحقیق به لحاظ هدف و ماهیت کاربردی- توسعه‌ای است؛ روایی پرسش‌نامه‌ها از دو جنبه روایی ظاهری و محتوایی مورد بررسی قرار گرفت. ابتدا پرسش‌نامه برای تعداد محدودی از خبرگان و اساتید دانشگاه ارسال گردید که پس از اعمال نظر آنان پرسش‌نامه «نهایی» طراحی گردید. براساس روند تحقیق و بر مبنای نظرات خبرگان برابر پرسش‌نامه، پنل خبرگی، مشاهدات میدانی و ادبیات نظری ۸۱ گویه از عوامل هفتگانه؛ سیاسی، اقتصادی، اجتماعی فرهنگی، علم و فناوری، زیست‌محیطی، جغرافیایی و نظامی ناشی از عوامل و ظرفیت‌های ژئوپلیتیکی ج.ا.ایران و منطقه غرب آسیا احصا و تحت پرسش‌نامه در اختیار جامعه آماری قرار گرفت که پس از اجرای اولیه، روایی و پایایی آن تعیین گردید. برای سنجش روایی پرسش‌نامه که در جهت بهره‌برداری از داده‌های آن در ماتریس‌های CPM و SPACE تحقیق حاضر آمده است. در این تحقیق جهت پرسش‌نامه عوامل راهبردی که فرصت‌ها، تهدیدها، قوت‌ها و ضعف‌های ارتقای قدرت ژئوپلیتیکی

جمهوری اسلامی ایران در منطقه غرب آسیا است، از روش آلفای کرونباخ استفاده شده است. جامعه آماری تحقیق مشتمل بر خبرگان و صاحب‌نظران، بنا بر نظر اساتید محترم راهنما و مشاور در این پژوهش به‌طور مشترک ۵۰ نفر در نظر گرفته شده است. با توجه به این‌که جامعه آماری صاحب‌نظران کم‌تر از یک‌صد نفر هستند، بنابراین جامعه نمونه همان جامعه آماری است و با استفاده از روش تمام شمار به تمام اعضای جامعه مراجعه شده است.

۵. مدل مفهومی پژوهش

شکل ۱: مدل مفهومی تحقیق تجزیه و تحلیل داده‌ها

۶. یافته‌ها و تجزیه و تحلیل داده‌ها

نمودار بالا نشانگر این است که از تعداد ۸۱ عاملی که در ارتقای قدرت ژئوپلیتیکی جمهوری اسلامی ایران در منطقه غرب آسیا تأثیر دارند تعداد ۳۴ عامل قوت، ۱۹ عامل ضعف، ۱۳ عامل فرصت و ۱۵ عامل تهدید است.

جدول ۲: جدول ارزیابی محیط داخل IFE براساس هفت کلان مؤلفه ژئوپلیتیکی

کلان مؤلفه	کد	عوامل (IFE)	ضریب اهمیت	وزن	ضریب وضعیت فعلی	نرمالیزه وضعیت فعلی	ضریب وضعیت مطلوب	نرمالیزه وضعیت مطلوب
سیاسی	S1	سامانه دولتی متمرکز	۴/۹	۰/۰۲۰	۳/۵	۰/۰۷۰	۴	۰/۰۸۰
	S2	رهبری قوی با حکمرانی بلندمدت	۴/۷۴	۰/۰۱۹	۳/۴	۰/۰۶۵	۴	۰/۰۷۶
	S3	نقش تأثیرگذار سیاسی منطقه‌ای	۴/۸۲	۰/۰۲۰	۳	۰/۰۶۰	۴	۰/۰۸۰
	S4	نفوذ در سازمان‌های بین‌المللی	۴/۷۸	۰/۰۱۹	۳/۴	۰/۰۶۵	۴	۰/۰۷۶
	S5	روابط دیپلماتیک قوی با متحدان منطقه‌ای	۴/۴	۰/۰۱۸	۲/۹	۰/۰۵۲	۴	۰/۰۷۲
اقتصادی	S6	موقعیت استراتژیک بین اروپا و آسیا	۴/۳۸	۰/۰۱۸	۳	۰/۰۵۴	۴	۰/۰۷۲
	S7	دسترسی به آب‌ها	۴/۵۶	۰/۰۱۹	۳	۰/۰۵۷	۴	۰/۰۷۶
	S8	توپوگرافی و منابع طبیعی	۴/۶	۰/۰۱۹	۳	۰/۰۵۷	۴	۰/۰۷۶
	S9	نقاط بحرانی و مسیرهای تجاری	۴/۳۸	۰/۰۱۸	۳	۰/۰۵۴	۴	۰/۰۷۲
	S10	محورهای مواصلاتی و ترانزیت	۵	۰/۰۲۰	۵	۰/۱۰۰	۴	۰/۰۸۰
	S16	موقعیت استراتژیک در بازارهای جهانی انرژی	۴/۳۸	۰/۰۱۸	۳/۸	۰/۰۶۸	۴	۰/۰۷۲
	S17	پتانسیل برای مشارکت‌های اقتصادی منطقه‌ای	۴/۳۸	۰/۰۱۸	۴	۰/۰۷۲	۴	۰/۰۷۲
	S18	تاب‌آوری اقتصادی تحت تحریم‌های بین‌المللی	۴/۷۲	۰/۰۱۹	۳/۵	۰/۰۶۷	۴	۰/۰۷۶
	S19	ارتقای اقتصاد دانش‌بنیان	۴/۷۴	۰/۰۱۹	۲/۶	۰/۰۴۹	۴	۰/۰۷۶
	S20	تأکید بر ساختار خانواده و پیوند جامعه	۴/۵۴	۰/۰۱۸	۳	۰/۰۵۴	۴	۰/۰۷۲
فرهنگی- اجتماعی	S21	تبادل فرهنگی با	۴/۴۴	۰/۰۱۸	۳/۰۲	۰/۰۵۴	۴	۰/۰۷۲

کلان مؤلفه	کد	عوامل (IFE)	ضریب اهمیت	وزن	ضریب وضعیت فعلی	نرمالیزه وضعیت فعلی	ضریب وضعیت مطلوب	نرمالیزه وضعیت مطلوب
		کشورهای همسایه						
	S22	مقاومت در برابر نفوذ فرهنگی خارجی	۴/۶۲	۰/۰۱۹	۲/۰۸	۰/۰۴۰	۴	۰/۰۷۶
	S23	بسیج مردمی در حمایت از منافع ملی	۴/۶	۰/۰۱۹	۲/۶	۰/۰۴۹	۴	۰/۰۷۶
	S24	میراث فرهنگی و هویت ملی	۴/۲۸	۰/۰۱۷	۲/۷	۰/۰۴۶	۴	۰/۰۶۸
نظامی	S11	نفوذ از طریق نیروهای نیابتی در منطقه	۴/۵۸	۰/۰۱۹	۳/۲۵	۰/۰۶۲	۴	۰/۰۷۶
	S12	فناوری و قابلیت‌های موشکی پیشرفته	۴/۵	۰/۰۱۸	۳	۰/۰۵۴	۴	۰/۰۷۲
	S13	خودکفایی در تولیدات نظامی	۵	۰/۰۲۰	۳/۱	۰/۰۶۲	۴	۰/۰۸۰
	S14	همکاری نظامی با قدرت‌های منطقه‌ای (روسیه)	۴/۲۸	۰/۰۱۷	۳/۱	۰/۰۵۳	۴	۰/۰۶۸
	S15	قابلیت‌های دریایی برای تأمین امنیت آب‌های منطقه‌ای	۴/۷۲	۰/۰۱۹	۳/۰۲	۰/۰۵۷	۴	۰/۰۷۶
	S28	توسعه فناوری‌های دفاعی بومی	۴/۷۲	۰/۰۱۹	۳	۰/۰۵۷	۴	۰/۰۷۶
	S25	توسعه داخلی فناوری هسته‌ای	۴/۲۴	۰/۰۱۷	۲/۸	۰/۰۴۸	۴	۰/۰۶۸
	S26	پیشرفت در فناوری هوافضا	۴/۲۶	۰/۰۱۷	۲/۷	۰/۰۴۶	۴	۰/۰۶۸
علمی-فناوری	S27	پیشرفت در بیوتکنولوژی و داروسازی	۴/۲۶	۰/۰۱۷	۲/۹	۰/۰۴۹	۴	۰/۰۶۸
	S29	تکنولوژی و تولید پهناد پیشرفته	۴/۶۲	۰/۰۱۹	۲/۸	۰/۰۵۳	۴	۰/۰۷۶
	S30	ذخایر بزرگ گاز طبیعی	۴/۷۲	۰/۰۱۹	۲/۹	۰/۰۵۵	۴	۰/۰۷۶

کدان مؤلفه	کد	عوامل (IFE)	ضرب اهمیت	وزن	ضرب وضعیت فعلی	نرمالیزه وضعیت فعلی	ضرب وضعیت مطلوب	نرمالیزه وضعیت مطلوب
زیست محیطی		و نفت						
	S31	کنترل استراتژیک بر منابع زیست محیطی در منطقه	۴/۳۴	۰/۰۱۸	۳	۰/۰۵۴	۴	۰/۰۷۲
	S32	دسترسی به منابع انرژی تجدیدپذیر (خورشیدی، بادی)	۴/۲۸	۰/۰۱۷	۲/۸۴	۰/۰۴۸	۴	۰/۰۶۸
	S33	ذخایر جنگلی و زراعی	۴/۴۲	۰/۰۱۸	۲/۶	۰/۰۴۷	۴	۰/۰۷۲
سیاسی	S34	سیاست‌های ملی حمایت از حفاظت از محیط زیست	۴/۴۶	۰/۰۱۸	۲/۷	۰/۰۴۹	۴	۰/۰۷۲
	W1	انزوای منطقه‌ای به دلیل ایدئولوژی سیاسی	۴/۳۸	۰/۰۱۸	۱/۰۱	۰/۰۱۸	۲	۰/۰۳۶
	W2	چالش‌ها در مذاکرات رفع تحریم‌ها	۴/۵۴	۰/۰۱۸	۰/۷۵	۰/۰۱۴	۲	۰/۰۳۶
اقتصادی	W3	انزوا و تحریم‌های بین‌المللی	۴/۷۸	۰/۰۱۹	۱/۲۵	۰/۰۲۴	۲	۰/۰۳۸
	W10	وابستگی زیاد به صادرات نفت	۴/۷۲	۰/۰۱۹	۱	۰/۰۱۹	۲	۰/۰۳۸
	W11	تورم مزمن و کاهش ارزش پول	۴/۳۸	۰/۰۱۸	۱/۶	۰/۰۲۹	۲	۰/۰۳۶
	W12	سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی محدود به دلیل تحریم‌ها	۴/۶۴	۰/۰۱۹	۱/۵	۰/۰۲۹	۲	۰/۰۳۸
فرهنگی- اجتماعی	W16	فرار مغزها و مهاجرت نیروی ماهر و متخصص	۴	۰/۰۱۶	۰/۶۹	۰/۰۱۱	۲	۰/۰۳۲
	W17	توزیع نابرابر جمعیت	۴/۳	۰/۰۱۷	۰/۵۹	۰/۰۱۰	۲	۰/۰۳۴
نظامی	W7	توانایی ضعیف دفاع سایبری	۴/۲	۰/۰۱۷	۱/۵۸	۰/۰۲۷	۲	۰/۰۳۴
	W8	تحریم‌های مؤثر بر	۴/۴۶	۰/۰۱۸	۱	۰/۰۱۸	۲	۰/۰۳۶

کدان مؤلفه	کد	عوامل (IFE)	ضرب اهمیت	وزن	ضرب وضعیت فعلی	نرمالیزه وضعیت فعلی	ضرب وضعیت مطلوب	نرمالیزه وضعیت مطلوب
		نوسازی نظامی						
	W9	دشواری در نوسازی نیروی هوایی	۴/۴۸	۰/۰۱۸	۱/۲	۰/۰۲۲	۲	۰/۰۳۶
علمی-فناوری	W18	سرمایه‌گذاری محدود در تحقیق و توسعه	۴/۵۴	۰/۰۱۸	۱/۰۶	۰/۰۱۹	۲	۰/۰۳۶
	W19	نقایص زیرساخت‌های فناوری و نوآوری	۴/۷۲	۰/۰۱۹	۱/۰۲	۰/۰۱۹	۲	۰/۰۳۸
	W5	مناطق ساحلی توسعه‌نیافته	۴/۴۲	۰/۰۱۸	۱/۰۳	۰/۰۱۹	۲	۰/۰۳۶
جغرافیایی	W6	اختلافات مرزی و خطرات امنیت منطقه‌ای	۴/۶	۰/۰۱۹	۱/۲۶	۰/۰۲۴	۲	۰/۰۳۸
	W4	بیابان‌زایی و اقلیم خشک	۴/۵۴	۰/۰۱۸	۰/۹	۰/۰۱۶	۲	۰/۰۳۶
زیست‌محیطی	W13	بهره‌برداری بیش از حد از آب‌های زیرزمینی	۴/۶۲	۰/۰۱۹	۱	۰/۰۱۹	۲	۰/۰۳۸
	W14	عدم سرمایه‌گذاری در انرژی‌های تجدیدپذیر	۴/۵۶	۰/۰۱۹	۱/۰۴	۰/۰۲۰	۲	۰/۰۳۸
	W15	ضعف اجرای مقررات زیست‌محیطی	۴/۳۲	۰/۰۱۸	۱	۰/۰۱۸	۲	۰/۰۳۶
	جمع کل		۲۳۹/۸۶	۱		۲/۶۵۷		۳/۱۹۸

جدول ۳: جدول ارزیابی محیط داخل EFE براساس هفت کلان مؤلفه ژئوپلیتیکی

مؤلفه	کد	عوامل (O)	ضرب اهمیت عامل	وزن	ضرب وضعیت فعلی	نرمالیزه وضعیت فعلی	ضرب وضعیت مطلوب عامل	نرمالیزه وضعیت مطلوب
سیاسی	O1	تعامل با سازمان‌های بین‌المللی	۴/۷	۰/۰۳۷	۴/۵	۰/۱۶۷	۴	۰/۱۴۸
	O2	استراتژی‌های فرار از تحریم‌ها	۴/۷۴	۰/۰۳۷	۴	۰/۱۴۸	۴	۰/۱۴۸

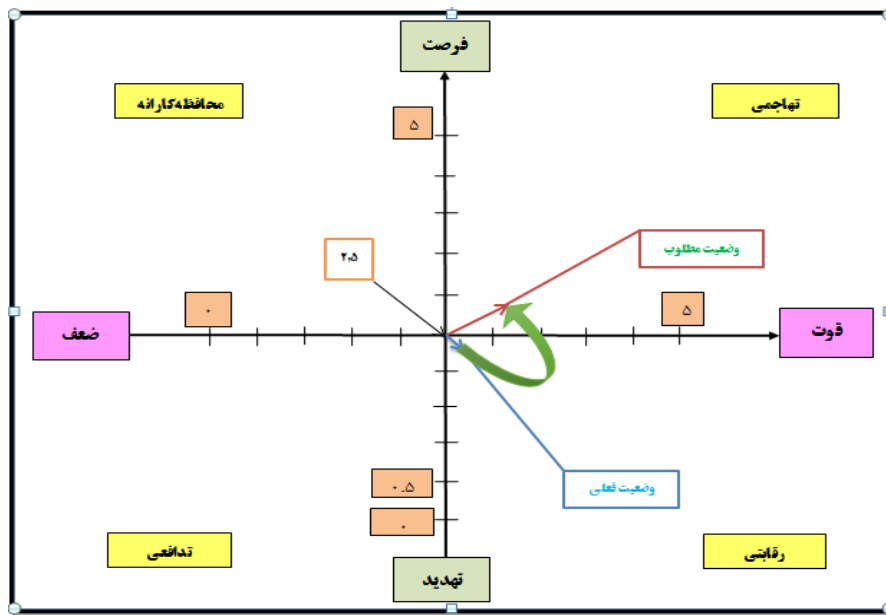
مؤلفه	کد	عوامل (O)	ضریب اهمیت عامل	وزن	ضریب وضعیت فعلی	نرمالیزه وضعیت فعلی	ضریب وضعیت مطلوب عامل	نرمالیزه وضعیت مطلوب
	O4	حقوق مشترک آب به‌عنوان اهرمی در دیپلماسی با کشورهای همسایه	۴/۸۲	۰/۰۳۷	۴	۰/۱۴۸	۴	۰/۱۴۸
	O5	معاهدات استراتژیک دفاعی	۴/۴۸	۰/۰۳۵	۴/۵	۰/۱۵۸	۴	۰/۱۴۰
	O3	پتانسیل هاب ترانزیتی	۴/۵۶	۰/۰۳۵	۳/۵	۰/۱۲۳	۴	۰/۱۴۰
اقتصادی	O8	افزایش سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی (FDI)	۴/۶۲	۰/۰۳۶	۴/۲	۰/۱۵۱	۴	۰/۱۴۴
	O12	ترویج پروژه‌های انرژی تجدیدپذیر برای کاهش وابستگی به نفت	۴/۴۸	۰/۰۳۵	۴/۶	۰/۱۶۱	۴	۰/۱۴۰
	O9	اشتراکات دینی با کشورهای عرب برای افزایش نفوذ ژئوپلیتیکی	۴/۴	۰/۰۳۴	۴	۰/۱۳۶	۴	۰/۱۳۶
فرهنگی-اجتماعی	O10	توسعه صنعت توریسم	۴/۵۴	۰/۰۳۵	۳/۰۲	۰/۱۰۶	۴	۰/۱۴۰
	O6	توسعه فناوری دفاع ضد موشکی	۴/۶	۰/۰۳۶	۴/۱	۰/۱۴۸	۴	۰/۱۴۴
علمی-فناوری	O11	سرمایه‌گذاری در تحقیق و توسعه (R&D)	۴/۵۴	۰/۰۳۵	۲/۷	۰/۰۹۵	۴	۰/۱۴۰
جغرافیایی	O7	مشارکت در پروژه‌های زیرساختی	۴/۶۲	۰/۰۳۶	۴	۰/۱۴۴	۴	۰/۱۴۴
زیست‌محیطی	O13	سرمایه‌گذاری در انرژی‌های تجدیدپذیر	۴/۷۲	۰/۰۳۷	۴/۵	۰/۱۶۷	۴	۰/۱۴۸
سیاسی	T1	افزایش نفوذ قدرت‌های خارجی در	۴/۶	۰/۰۳۶	۲	۰/۰۷۲	۲	۰/۰۷۲

مؤلفه	کد	عوامل (O)	ضریب اهمیت عامل	وزن	ضریب وضعیت فعلی	نرمالیزه وضعیت فعلی	ضریب وضعیت مطلوب عامل	نرمالیزه وضعیت مطلوب
		کشورهای همسایه (مانند ترکیه، روسیه)						
	T2	خصوصیت از سوی رژیم‌های مورد حمایت آمریکا (عربستان سعودی، بحرین)	۴/۵۲	۰/۰۳۵	۲/۴	۰/۰۸۴	۲	۰/۰۷۰
	T3	کمبود آب و منابع مشترک با کشورهای همسایه (مانند رودهای فرات-دجله)	۴/۵۶	۰/۰۳۵	۲/۴	۰/۰۸۴	۲	۰/۰۷۰
	T4	آسیب‌پذیری‌های ژئوپلیتیک و رقابت‌های منطقه‌ای	۴/۸۲	۰/۰۳۷	۱/۵	۰/۰۵۶	۲	۰/۰۷۴
اقتصادی	T5	افزایش حضور نظامی ایالات متحده در منطقه و افزایش تنش‌های منطقه‌ای	۴/۴۸	۰/۰۳۵	۱/۰۱	۰/۰۳۵	۲	۰/۰۷۰
	T6	کمبود بودجه نیروهای نظامی متعارف به دلیل تحریم‌های اقتصادی	۴/۴۸	۰/۰۳۵	۱	۰/۰۳۵	۲	۰/۰۷۰
	T8	خروج شرکت‌های خارجی به دلیل تحریم‌ها	۴/۲۶	۰/۰۳۳	۱	۰/۰۳۳	۲	۰/۰۶۶
	T9	بی‌ثباتی مالی و چالش‌های مدیریت منابع	۴	۰/۰۳۱	۰/۷۵	۰/۰۲۳	۲	۰/۰۶۲
	T10	غرب‌زدگی	۴/۵۲	۰/۰۳۵	۱/۵	۰/۰۵۳	۲	۰/۰۷۰
نظامی	T7	گسترش بالقوه ناتو در	۴/۵۴	۰/۰۳۵	۰/۷۵	۰/۰۲۶	۲	۰/۰۷۰

مؤلفه	کد	عوامل (O)	ضریب اهمیت عامل	وزن	ضریب وضعیت فعلی	نرمالیزه وضعیت فعلی	ضریب وضعیت مطلوب عامل	نرمالیزه وضعیت مطلوب
		کشورهای همسایه						
علمی-فناوری	T13	عدم مشارکت فناوری با شرکت‌های جهانی	۴/۱۶	۰/۰۳۲	۱/۵	۰/۰۴۸	۲	۰/۰۶۴
جغرافیایی	T12	آسیب‌پذیری‌های امنیت سایبری از سوی بازیگران خارجی (ایالات متحده، اسرائیل)	۴/۷۲	۰/۰۳۷	۲	۰/۰۷۴	۲	۰/۰۷۴
زیست‌محیطی	T11	نفوذ فزاینده رسانه‌های خارجی	۴/۵۸	۰/۰۳۶	۱/۵	۰/۰۵۴	۲	۰/۰۷۲
	T14	آلودگی هوا و منابع آب در شهرهای بزرگ	۴/۲۴	۰/۰۳۳	۱/۸	۰/۰۵۹	۲	۰/۰۶۶
	T15	کمبود آب و تخریب محیط‌زیست	۴/۶	۰/۰۳۶	۲	۰/۰۷۲	۲	۰/۰۷۲
جمع کل			۱۲۶/۹	۱		۲/۳۰۰		۲/۹۰۲

پس از تعیین نتیجه نمرات موزون عوامل داخلی و خارجی و مشخص شدن امتیاز موزون نهایی آن‌ها در ماتریس‌ها به منظور تعیین موقعیت (وضعیت و جایگاه فعلی و مطلوب) و برای تدوین و فرموله کردن راهبردهای ارتقای قدرت ژئوپلیتیکی جمهوری اسلامی ایران در منطقه غرب آسیا، امتیازات فوق را روی محورهای مختصات دکارتی برابر شکل زیر مشخص گردید. نمودار تعیین موقعیت وضعیت فعلی و وضعیت مطلوب بیانگر مطالب زیر است.

نمودار ۱: تعیین موقعیت وضعیت فعلی و مطلوب

۱. وضعیت فعلی در ربع رقابتی قرار گرفته و وضعیت مطلوب در ربع تهاجمی قرار دارد.
۲. وضعیت فعلی نشان می‌دهد، کشور در وضعیت رقابتی قرار دارد. این بدان معناست که بایستی درصدد اصلاح نقاط ضعف داخلی از طریق بهره‌گیری از فرصت‌های خارجی بود. در این حالت جمهوری اسلامی ایران باید تلاش کند تا با بهره‌گیری از فرصت‌های موجود در محیط بیرونی، نقاط ضعف درونی خود را برطرف نماید. از این استراتژی‌ها، جمهوری اسلامی ایران جهت ارتقای راهبردهای قدرت ژئوپلیتیکی خود در منطقه غرب آسیا باید با ایفای نقش خود در منطقه و بازیگری مناسب در برابر وجود فرصت‌هایی که هست، درصدد مرتفع نمودن ضعف‌های داخلی باشد تا از این فرصت‌ها بتواند بهره‌برداری لازم را به عمل آورد.
۳. وضعیت مطلوب نشان می‌دهد، کشور در وضعیت تهاجمی قرار دارد. این بدان معناست که کشور باید از نقاط قوت داخلی بهره‌گیرد تا بتواند از مزیت فرصت‌های خارجی استفاده کند. در قالب این استراتژی‌ها، جمهوری اسلامی ایران جهت ارتقای راهبردهای

قدرت ژئوپلیتیکی خود در منطقه غرب آسیا باید با استفاده از نقاط قوت داخلی بکوشد تا از فرصت‌های محیطی مناسبی که با آن روبروست به بهترین شکل ممکن بهره‌برداری نماید.

۱-۶. احصای راهبردهای اصلی

پس از بررسی و واکاوی دقیق ۳۴ عامل قوت، ۱۹ عامل ضعف، ۱۳ عامل فرصت و ۱۵ عامل تهدید و همچنین با استفاده از نتایج ماتریس SWOT با تکیه بر تعداد ۴۷ راهبرد بخشی، SO (تهاجمی) ۱۳ راهبرد، WO (محافظه‌کارانه) ۹ راهبرد، ST (رقابتی) ۱۵ راهبرد و WT (تدافعی) ۱۰ راهبرد و پس از فرموله کردن نتایج به دست آمده طی جلسات خبرگی، نهایتاً تعداد ۱۴ راهبرد اصلی (مندرج در بخش نتیجه‌گیری) احصا گردید. همچنین به منظور افزایش درک مفهومی راهبردهای احصا شده، برای هر راهبرد یک نام به اختصار انتخاب گردید.

۷. نتیجه‌گیری و پیشنهاد

راهبردهای به دست آمده به ترتیب عبارت‌اند از:

۱-۷. توسعه نفوذ سیاسی جمهوری اسلامی ایران در منطقه

با استفاده از نفوذ کلام و تبیین آرای مقام معظم رهبری^(مدظله‌العالی) در گروه‌های هم‌سو با جمهوری اسلامی ایران و مردم منطقه، تقویت بسیج مردمی و انسجام و وفاق ملی، ایفای نقش خود در ائتلاف‌ها و ارتباطات سیاسی و دیپلماتیک با کشورهای منطقه به منظور کاهش تلاش نیروهای فرامنطقه‌ای برای ایجاد اختلال در عرصه سیاسی در ج.ا.ایران و همچنین ایجاد اخلاف در ائتلاف‌سازی کشورهای منطقه با آمریکا، ایفای نقش بیشتر در تصمیم‌گیری‌های منطقه‌ای، جلب اعتماد کشورهای همسایه و ارتباطات سیاسی خود در منطقه از طریق افزایش تعاملات منطقه‌ای و بین‌المللی، تلاش در جهت ارتقای دیپلماسی و افزایش نفوذ جمهوری اسلامی ایران در ائتلاف‌ها و سازمان‌های سیاسی با کشورهای منطقه

و نظام بین‌الملل، برقراری روابط دیپلماتیک مستقیم با کشورهای منطقه، کمک به حل دیپلماتیک بحران‌های منطقه در جهت جلب اعتماد کشورهای همسایه و پشتیبانی از صلح و استقرار امنیت در منطقه غرب آسیا.

۲-۲. استمرار افزایش قدرت ملی

با استفاده از نیروهای مسلح، منابع غنی انرژی‌های فسیلی، انرژی هسته‌ای و فناوری‌های روز و همچنین روابط دیپلماتیک و اقتصادی با همسایگان به‌منظور حفظ امنیت و تعادل قدرت در منطقه غرب آسیا به‌واسطه وجود رقبای داخلی قدرتمند و نیروهای خارجی موجود در منطقه غرب آسیا و همچنین دستیابی به اهداف سیاسی و اقتصادی خود در منطقه از طریق تقویت نیروهای نظامی و امنیتی، توسعه صنایع دفاعی، افزایش تولید نفت و گاز، توسعه هسته‌ای و فناوری‌های پیشرفته، توسعه روابط دیپلماتیک و اقتصادی با کشورهای منطقه و بین‌الملل و افزایش میزان تأثیرگذاری در سازمان‌ها و اتحادیه‌های منطقه‌ای و بین‌المللی.

۲-۳. توسعه همکاری‌های اقتصادی

با استفاده از سرمایه‌گذاری‌های مشترک در منطقه، به‌کارگیری ظرفیت‌های اقتصادی کشور در جهت همکاری و تقویت هم‌گرایی و برقراری روابط تجاری، ایجاد توافقنامه‌های تجاری و ارائه تسهیلات مالی به شرکت‌ها و کارآفرینان در کشورهای همسایه و صادرات محصولات محلی به‌منظور افزایش سهم جمهوری اسلامی ایران از ظرفیت‌های بازار کشورهای منطقه و جذب سرمایه و افزایش تجارت و همکاری‌های اقتصادی با آن‌ها به جهت ایجاد بازارهای جدید برای صادرات و واردات و در نهایت کاهش اثرات تحریم‌های ناعادلانه بین‌المللی علیه جمهوری اسلامی ایران از طریق کشف و شناسایی ظرفیت‌های اقتصادی در بازار کشورهای همسایه، ارتقای دیپلماسی اقتصادی در برقراری ارتباط با کشورهای منطقه و عضویت و نفوذ در آن‌ها، توسعه و تقویت سرمایه‌گذاری‌های مشترک با همسایگان، ایجاد شرایط ملایم‌تر برای جذب سرمایه‌گذاری خارجی به‌عنوان یک مقصد جذاب برای سرمایه‌گذاران خارجی،

سازمان‌دهی و بسیج همه منابع و امکانات به جهت تقویت روابط تجاری و اقتصادی با کشورهای منطقه.

۴-۷. ظرفیت‌های ترانزیتی

به منظور بهره‌برداری مناسب از ظرفیت‌های ترانزیتی و شبکه ارتباطی حمل‌ونقل و خطوط انتقال کالا و انرژی جهت بهبود دسترسی به بازارهای خارجی با استفاده از حضور در مدیترانه به عنوان مکمل حضور در تنگه هرمز و باب‌المندب برای جلوگیری از انزوای ژئوپلیتیکی جمهوری اسلامی ایران خصوصاً در حوزه فروش و صادرات انرژی در منطقه، بهره‌برداری هدفمند از منابع و امکانات شهرهای ساحلی، فرودگاه‌ها، جاده‌ها و راه‌آهن‌ها از طریق همکاری با کشورهای منطقه در جهت توسعه زیرساخت‌های حمل‌ونقل با پیاده‌سازی پروژه‌های مشترک حمل‌ونقل و انتقال کالا و انرژی، توسعه و بهبود بنادر دریایی و فرودگاه‌ها، احداث و بهسازی جاده‌ها و راه‌آهن‌ها، توسعه شبکه‌های ارتباطی و اینترنت، ساخت و بهسازی خطوط انتقال برق و گاز و ایجاد تسهیلات حمل‌ونقل مدرن مانند راه‌آهن سریع و متروها.

۵-۷. افزایش صادرات نفت و گاز

به منظور افزایش صادرات نفت و گاز و درآمدهای حاصل از آن‌ها، بهبود روش‌های استخراج و تولید و تنظیم قیمت‌های نفت و گاز و حفظ سهم بازار خود، بهبود شبکه حمل‌ونقل و فرآوری محصولات نفتی و گازی با استفاده از سرمایه‌گذاری در تحقیق و توسعه زیرساخت‌ها و فناوری‌های نفت و گاز از طریق توسعه همکاری‌های اقتصادی با کشورهای منطقه و بین‌المللی، گسترش بازارهای صادراتی خود و افزایش همکاری با شرکای تجاری، تقویت همکاری با کشورهای صادرکننده نفت (OPEC).

۶-۷. توانمندی‌های فناورانه

به‌منظور تقویت بخش علمی و پژوهشی در زمینه‌های مختلف ازجمله پزشکی، فناوری اطلاعات، کشاورزی و صنایع دفاعی، انتقال تجربیات و دانش در زمینه تحقیقات و فناوری با کشورهای دیگر با استفاده از تبادل دانش، برگزاری کنفرانس‌ها و همایش‌های علمی و ترویج همکاری در زمینه‌های پژوهش و فناوری، صنایع فناوری اطلاعات و شبکه‌های ارتباطی، تحقیق و توسعه در حوزه‌های پزشکی، نانوتکنولوژی، انرژی‌های تجدیدپذیر، توانمندی‌های فناورانه و شالوده‌شکن داخلی، ارائه فناوری‌ها و دانش فنی خود به کشورهای همسایه و تبادل فناوری با آن‌ها از طریق دیپلماسی فعال در زمینه تبادلات علمی و فناوری با کشورهای منطقه، توسعه مراکز تحقیقاتی و شرکت‌های دانش‌بنیان در صنایع فناوری پیشرفته، توسعه همکاری‌های علمی و پژوهشی با دانشگاه‌ها و مراکز تحقیقاتی در منطقه، ارتقا زیرساخت‌های مناسب اطلاعات و ارتباطات، توسعه و تقویت استفاده از فناوری‌ها در تولیدات و صنایع مختلف.

۷-۷. صادرات فناوری

به‌منظور کسب درآمدهای بیشتر از صادرات فناوری به کشورهای منطقه و کاهش قدرت بازیگری رژیم صهیونیستی در این حوزه با کشورهای عرب منطقه و سایر همسایگان با استفاده از ایجاد پایگاه‌های تحقیق و توسعه فناوری، برگزاری کنفرانس‌ها و همایش‌های علمی و ترویج همکاری در زمینه‌های پژوهش و فناوری از طریق ارتقا پایگاه‌های تحقیق و توسعه فناوری و تقویت سطح همکاری‌های علمی با کشورهای منطقه.

۸-۷. توسعه ظرفیت‌های نظامی

با استفاده از ظرفیت وجودی فرماندهی معظم کل قوا (مدظله‌العالی) در رأس هرم نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران، جایگاه مردمی نیروهای مسلح، توانمندی در بومی‌سازی صنایع دفاعی و آموزش نیروهای ویژه و شرکت‌های دانش‌بنیان در حوزه نظامی از طریق بهبود

توسعه ساختارهای دفاعی و صنعت نظامی خود مانند سامانه‌های پدافند هوایی و موشکی، سرمایه‌گذاری در زمینه آموزش و پژوهش در حوزه نظامی افزایش سهم بودجه دفاعی، توسعه شرکت‌های دانش‌بنیان در این حوزه، تقویت نفوذ دیپلماسی جمهوری اسلامی ایران در معاهدات استراتژیک دفاعی، امنیتی با قدرت‌های بزرگ (قراردادها و پیمان‌های دفاعی، نظامی) و تقویت حضور نظامی و مستشاری در کشورهای منطقه به‌منظور وسعت بخشی به جغرافیای صحنه جنگ جمهوری اسلامی ایران، تأثیرگذاری بیشتری بر رویدادها و تصمیم‌گیری‌های منطقه‌ای، تأمین امنیت داخلی و نیز انجام عملیات نظامی در خارج از کشور، بهبود توانایی‌های نظامی خود در تولید تجهیزات و تأمین نیروی متخصص نظامی

۹-۷. ایجاد صلح و استقرار امنیت در منطقه

به‌منظور جلوگیری از تشکیل خط پدافندی مشترک علیه جمهوری اسلامی ایران، همکاری در زمینه امنیت و مبارزه با تروریسم و ایجاد صلح و استقرار امنیت در منطقه غرب آسیا با استفاده از ایجاد همکاری‌های نظامی با کشورهای منطقه و افزایش حضور نظامی در این مناطق، قرار گرفتن جمهوری اسلامی ایران در محوریت جغرافیای مقاومت از طریق تقویت نیروی دریایی، زمینی و هوایی، توسعه نفوذ نظامی در منطقه، تأسیس ائتلاف‌ها و همکاری‌های نظامی با کشورهای منطقه، ارسال نظامی‌ها و مشاوران به کشورهای دیگر، ارائه حمایت از گروه‌ها و حزب‌های هم‌پیمان با ایران، توسعه و تسلط بر فناوری‌های نظامی مدرن و پیشرفته و اشراف اطلاعاتی جمهوری اسلامی ایران نسبت به پایگاه‌های نظامی متعدد قدرت‌های فرامنطقه‌ای و هم‌پیمانان خارجی آن‌ها

۱۰-۷. ظرفیت‌های توریسم و اشتراکات دینی مذهبی

به‌منظور ترغیب گردشگران برای سفر به جمهوری اسلامی ایران و درآمدزایی و اشتغال‌زایی از صنعت توریسم به‌ویژه در زمینه گردشگری سلامت، ترویج زبان فارسی و ادبیات ایران در منطقه، کاهش چالش‌های مذهبی، مقابله بانفوذ فرهنگ و ارزش‌های غربی با استفاده از

ظرفیت‌های توریسم و اشتراکات دینی و فراهم نمودن امکانات لازم برای سفر گردشگران دینی به ایران، ترویج فرهنگ و هنر ایران در منطقه و تسهیل تبادلات فرهنگی و اجتماعی، با استفاده از رسانه ملی و فراهم نمودن فرصت‌های برقراری تبادل فرهنگی با کشورهای منطقه غرب آسیا، تقویت و توسعه ورزش قهرمانی و تأثیر آن در ارتقای برد ژئوپلیتیکی کشور از طریق ترویج گردشگری مذهبی به واسطه داشتن مکان‌های مقدس در کشور برای مسلمانان، تبلیغات درباره فرهنگ و تاریخ ایران به عنوان یک مقصد تاریخی و فرهنگی برای گردشگران منطقه و همکاری با کشورهای همسایه و منطقه‌ای خود در زمینه‌های دینی، برپایی مراسمات دینی و اجتماعات مذهبی، تبلیغات و بازاریابی مناسب درباره مکان‌های دیدنی، فرهنگ و تاریخ ایران، برگزاری نمایشگاه‌ها، جشنواره‌ها و همایش‌های فرهنگی، ارائه بورس‌های تحصیلی بین دانشجویان و محققان، تشویق به تبادل سفرهای گردشگری و معرفی فرهنگ و آداب و رسوم محلی.

۷-۱۱. توسعه نفوذ با قدرت نرم

به منظور توسعه نفوذ و تقویت تأثیرگذاری ایران در منطقه در زمینه‌های سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی با استفاده از روابط فرهنگی، تبادلات دانش و فناوری، همکاری‌های علمی و فرهنگی، ارائه کمک‌های انسانی و اقتصادی به کشورهای منطقه، توسعه صنایع فرهنگی و هنری، ترویج زبان و ادبیات فارسی، ارتقا تبادلات تجاری و اقتصادی، ترویج توسعه ورزش‌های محلی و بین‌المللی و همچنین ترویج میراث فرهنگی و تاریخی ایران به عنوان یک کشور با سابقه و دارای فرهنگی بزرگ از طریق ترویج دیپلماسی فرهنگی و سیاست‌های خارجی متعادل در سطح منطقه و بین‌الملل، راه‌اندازی کامل شبکه ملی اطلاعات و توسعه شبکه‌های اجتماعی پرطرفدار و جذاب با دیتاست‌های داخلی (درگاه‌های امن)

۷-۱۲. موقعیت ژئواستراتژیک و ژئوپلیتیک جمهوری اسلامی ایران

با استفاده از موقعیت ژئواستراتژیک و ژئوپلیتیک منحصربه‌فرد خود و وسعت سرزمینی

مناسب، قرار گرفتن دنباله‌های ژئوپلیتیک جمهوری اسلامی ایران در کشورهای پیرامونی و دارا بودن منابع غنی انرژی‌های فسیلی (نفت و گاز) در منطقه به‌منظور ایفای نقش مهم در تعیین سیاست‌ها و روابط منطقه‌ای و بین‌المللی، پیوند رشد پدیده‌های منطقه‌ای و جهانی به فضای جمهوری اسلامی ایران، توانایی در حفظ امنیت و استقرار پایدار در منطقه غرب آسیا، همکاری‌های اقتصادی با کشورهای منطقه و بین‌الملل به‌عنوان یک بازار مهم و بهره‌مندی بیشتر از منافع اقتصادی و تجاری با کشورهای همسایه از طریق تقویت ظرفیت‌های مکمل و تسلط بر منافع استراتژیک، تقویت نیروهای نظامی و امنیتی خود در منطقه به‌عنوان یک قدرت منطقه‌ای، کمک به حل منازعات و تسهیل مذاکرات و توافقات بین کشورهای همسایه، توسعه همکاری‌های اقتصادی، سیاسی و امنیتی در منطقه و بین‌الملل، افزایش تولید نفت و گاز.

۱۳-۷. جلوگیری از فرسایش ژئوپلیتیکی

به‌منظور جلوگیری از فرسایش ژئوپلیتیکی و تضمین امنیت منطقه‌ای با استفاده از تقویت روابط با کشورهای دیگر، ایفای نقش مؤثرتر با تقویت قدرت اقتصادی و نظامی خود در منطقه از طریق افزایش همکاری‌های دیپلماتیک و اقتصادی با کشورهای منطقه و جهان، افزایش همکاری‌های منطقه‌ای و ایجاد توافق‌نامه‌ها و موافقت‌نامه‌های منطقه‌ای، مشارکت فعال در سازمان‌ها و تشکل‌ها و ارائه پیشنهادات برای حل دعاوی منطقه‌ای، توسعه اقتصاد مقاومتی و کاهش وابستگی به صادرات نفت و همچنین تحکیم نظام دفاعی و توسعه قدرت نظامی خود در منطقه غرب آسیا.

۱۴-۷. مقابله با تهدیدات زیست‌محیطی

به‌منظور کاهش تغییرات اقلیمی، کاهش منابع آب، آلودگی هوا و خاک، تخریب جنگل‌ها و کاهش تنوع زیستی، حفاظت از منابع طبیعی، کاهش استفاده از سوخت‌های فسیلی و مدیریت پسماندها و بازیافت با استفاده از انرژی‌های تجدید پذیر (انرژی خورشیدی و بادی)، توسعه

زیرساخت‌ها بر مبنای فناوری‌های پیشرفته در صنایع کشاورزی، وسایل نقلیه، نفت و گاز و صنایع شیمیایی، احیای بنیادهای زیستی، مدیریت جامع و سیستماتیک منابع حیاتی و طبیعی، تبادل تجربیات و فناوری‌های در زمینه حفاظت از محیط‌زیست، روش‌های کاهش آلودگی و مدیریت پسماندها از طریق افزایش تعامل، همکاری و تقویت دیپلماسی زیست‌محیطی با کشورهای دیگر منطقه و جهان برای مدیریت منابع آب، کاهش گازهای گلخانه‌ای، حفاظت از جنگل‌ها و ترویج فناوری‌های پاک و محافظت از تنوع زیستی.

۱۵-۷. تشکیل ماتریس کمی برنامه‌ریزی راهبردی

به‌منظور تعیین اولویت راهبردها از «ماتریس کمی برنامه‌ریزی راهبردی»^۱ استفاده می‌گردد. ماتریس کمی برنامه‌ریزی راهبردی یکی از تکنیک‌ها و ابزارهای بسیار رایج در ارزیابی گزینه‌های راهبردی و مشخص نمودن جذابیت نسبی راهبردها است که برای مرحله تصمیم‌گیری جهت انتخاب راهبردهای برتر مورد استفاده قرار می‌گیرد. برای اولویت‌بندی راهبردها پرسش‌نامه‌ای طراحی شد که در آن میزان بهره‌گیری راهبردها از عوامل قوت و فرصت و میزان پوشش راهبردها در عوامل ضعف و تهدید با استفاده از ماتریس برنامه‌ریزی راهبردی کمی موردسنجش قرار گرفت که نتایج به شرح جدول زیر است.

1. QSPM (Quantitative Strategic Planning Matrix)

جدول ۴: ماتریس برنامه‌ریزی راهبردی کمی (QSPM)

رتبه	جمع	نقش‌های چهارگانه محیطی				
		تهدید	فرصت	ضعف	قوت	جمع ضریب وزنی
اول	۷۹۴/۸	۴/۸	۴/۶	۳/۵	۴/۷	پاسخ‌گویی
		۲/۵	۲/۱۳۹	۱/۲۰۷	۲/۹۴۶	جذابیت
دوم	۷۴۸/۸	۴/۷	۴/۷	۳/۲	۴/۸	پاسخ‌گویی
		۲/۴۴۹	۲/۱۸۶	۱/۱۰۴	۳/۰۱۰	جذابیت
سوم	۶۸۳/۸	۴/۷	۴/۷	۳/۲	۴/۷	پاسخ‌گویی
		۲/۴۴۸	۲/۱۸۵	۱/۱۰۴	۲/۹۴۶	جذابیت
چهارم	۸/۶۳۳	۴/۸	۴/۳	۳/۸	۴/۵	پاسخ‌گویی
		۲/۵۰۱	۲/۰۰۰	۱/۳۱۱	۲/۸۲۲	جذابیت
پنجم	۸/۶۰۹	۴/۸	۴/۱	۴	۴/۵	پاسخ‌گویی
		۲/۵۰۱	۱/۹۰۷	۱/۳۸۰	۲/۸۲۲	جذابیت
ششم	۸/۲۶۶	۴/۸	۳/۸	۴/۵	۳/۹	پاسخ‌گویی
		۲/۵۰۱	۱/۷۶۷	۱/۵۵۳	۲/۴۴۵	جذابیت
هفتم	۸/۲۱۶	۴	۴/۳	۳/۸	۴/۵	پاسخ‌گویی
		۲/۰۸۴	۲/۰۰۰	۱/۳۱۱	۲/۸۲۲	جذابیت
هشتم	۸/۲۱۳	۴/۵	۴/۳	۳/۴	۴/۳	پاسخ‌گویی
		۲/۳۴۴	۱/۹۹۹	۱/۱۷۳	۲/۶۹۶	جذابیت
نهم	۸/۰۱۴	۴/۵	۴/۵	۳/۱	۴	پاسخ‌گویی
		۲/۳۴۴	۲/۰۹۲	۱/۰۶۹	۲/۵۰۸	جذابیت
دهم	۷/۹۳۵	۴/۸	۴	۴	۳/۵	پاسخ‌گویی
		۲/۵۰۰	۱/۸۶۰	۱/۳۸۰	۲/۱۹۴	جذابیت
یازدهم	۷/۸۲۶	۴/۵	۴	۴/۵	۳/۳	پاسخ‌گویی
		۲/۳۴۴	۱/۸۶	۱/۵۵۲	۲/۰۶۹	جذابیت
دوازدهم	۷/۷۹۰	۴	۳/۵	۳/۱	۴/۸	پاسخ‌گویی
		۲/۰۸۴	۱/۶۲۷	۱/۰۶۹	۳/۰۰۹	جذابیت
سیزدهم	۷/۷۶۹	۴	۴	۴	۳/۹	پاسخ‌گویی
		۲/۰۸۴	۱/۸۶	۱/۳۸	۲/۴۴۵	جذابیت
چهاردهم	۷/۶۳۷	۴/۳	۴	۴/۸	۳	پاسخ‌گویی
		۲/۲۴۰	۱/۸۶	۱/۶۵۶	۱/۸۸۱	جذابیت

با توجه به اولویت‌بندی راهبردها می‌توان نتیجه گرفت که عوامل هفت‌گانه احصا شده در این پژوهش به لحاظ اهمیت آن‌ها در تدوین راهبردهای ارتقای قدرت ژئوپلیتیکی ج.ا.ایران در منطقه غرب آسیا عبارت‌اند از: سیاسی، اقتصادی، علم و فناوری، نظامی، اجتماعی و فرهنگی، جغرافیایی و زیست‌محیطی. به‌طورکلی، ارتقای قدرت ژئوپلیتیکی جمهوری اسلامی ایران در منطقه غرب آسیا نیازمند توجه به تمامی عوامل و توازن بین آن‌ها است.

۱۶-۷. پیشنهادهای پژوهش

۱-۱۶-۷. پیشنهادهای راهبردی

✓ با محوریت جمهوری اسلامی ایران (ستاد کل. ن.م و سپاه قدس و وزارت خارجه) با ایجاد و ترویج روش‌های سیاسی و دیپلماتیک، ائتلاف‌سازی لازم جهت حل اختلافات و تقویت و هم‌گرایی کشورهای مسلمان منطقه با گروه‌های مقاومت به‌منظور غلبه بر هژمونی و مقابله با چالش‌ها و بحران‌های ساختگی غرب به‌ویژه آمریکا را انجام دهد.

✓ با همکاری و هماهنگی و تعامل ستاد کل نیروهای مسلح با وزارت امور خارجه تعاملات لازم جهت انعقاد پیمان‌های منطقه‌ای و بین‌المللی صورت گیرد.

✓ نیروهای مسلح کشور و وزارت دفاع با استفاده از ظرفیت وجودی فرماندهی معظم کل قوا (مدظله‌العالی) و جایگاه مردمی نیروهای مسلح، به‌منظور توسعه شرکت‌های دانش‌بنیان در بومی‌سازی صنایع دفاعی، توسعه قدرت فضایی، علوم و جنگ سایبری، افزایش سهم بودجه دفاعی و نفوذ دیپلماسی ج.ا.ایران در معاهدات استراتژیک دفاعی، امنیتی با قدرت‌های بزرگ (قراردادها و پیمان‌های دفاعی، نظامی) اقدام نمایند.

✓ وزارت خارجه با استفاده از یک دیپلماسی فعال عمومی تعارضات بین جمهوری اسلامی ایران و سایر کشورهای حوزه خلیج فارس را کاهش داده و وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی با همکاری وزارت ورزش و جوانان، تعاملات فرهنگی و ورزشی با

کشورهای هم‌تمدن ایرانی را به‌صورت هر دو یا چهارساله در قالب مسابقات ورزشی، فرهنگی به‌منظور تقویت هم‌بستگی کشورهای هم‌تمدنی و هم‌زبان برگزار نماید.

✓ به‌منظور تبدیل‌شدن به هاب سلامت پزشکی در منطقه غرب آسیا، پیشنهاد می‌گردد که وزارت علوم با همکاری وزارت ارتباطات و فناوری نسبت به توسعه و تقویت مراکز آموزش عالی، توسعه مراکز تحقیقاتی و شرکت‌های دانش‌بنیان در این حوزه نسبت به کشورهای منطقه، رشد و پیشرفت در صنایع فناوری پیشرفته فناوری‌های نوین هوشمند و توسعه زیرساخت مناسب اطلاعاتی با استفاده از همکاری و تقویت هم‌گرایی منطقه‌ای و نفوذ در برقراری دیپلماسی فعال در زمینه علمی با کشورهای منطقه و کشف ظرفیت‌های متناسب در این حوزه اقدام نمایند.

۲-۱۶-۷. پیشنهادهای کاربردی

- ✓ پیشنهاد می‌گردد با توجه به طول ساحل ایران در حوزه خلیج فارس، در یک کار پژوهشی واگذاری اسکله (به جهت بارگیری و باراندازی کالا) به‌صورت اجاره‌ای به این کشورها مورد بررسی قرار گیرد. در صورتی که نتایج، پیامدها و فرصت‌های ایجادشده از این امر برای کشور مثبت ارزیابی شود؛ این مهم می‌تواند ضمن کاهش تنش و بی‌ثباتی در منطقه و ایجاد هم‌گرایی در کشورهای این حوزه به افزایش تولید ناخالص ملی نیز کمک نماید.
- ✓ پیشنهاد می‌گردد، نسبت به واگذاری کار پژوهشی درخصوص راهبردها و اقدامات اجرایی در حفظ ثبات، آرامش و انسجام در داخل کشور، مورد بررسی قرار گیرد.
- ✓ فرایند مراحل اجرای این تحقیق می‌تواند به‌عنوان یک الگوی مناسب توسط سایر پژوهشگران کشور در زمینه مطالعات مبتنی بر عوامل ژئوپلیتیک مورد استفاده قرار گیرد.

فهرست منابع

- انجمن ژئوپلیتیک ایران (۱۳۹۳). انجمن ژئوپلیتیک ایران.
- تاجفر، رضا (۱۳۹۴). *جغرافیای نظامی کشورهای هم‌جوار*. سوم، دانشگاه افسری امام علی (ع).
- جوانی، نادر؛ کلانتری، فتح الله؛ ایجابی، ابراهیم؛ ایمانی، علی (۱۴۰۲). *راهبردهای قدرت آفرین جمهوری اسلامی ایران در خلیج فارس*. آینده‌پژوهی دفاعی، دافوس آجا، سال ۸، شماره ۲۹.
- حافظ نیا، محمدرضا (۱۳۹۶). *اصول و مفاهیم ژئوپلیتیک*. انتشارات پاپلی.
- روشندل، جلیل (۱۳۹۰). *امنیت ملی و نظام بین‌الملل*. انتشارات سمت.
- ریوندی، رضا (۱۳۹۸). *ارائه الگوی ارتقای جایگاه ژئوپلیتیک جمهوری اسلامی ایران در سطح منطقه با تأکید بر نیازهای امنیتی-دفاعی* (پایان‌نامه رساله دکتری). دانشگاه عالی دفاع ملی.
- زهدی نسب، یعقوب؛ محمودی طولش، ساسان (۱۳۹۹). *آینده‌پژوهی همکاری‌های دفاعی عربستان سعودی، امارات متحده و رژیم صهیونیستی در مقابل جمهوری اسلامی ایران بر پایه سناریونویسی*. آینده‌پژوهی دفاعی دافوس آجا، سال پنجم، شماره ۱۹.
- صفوی، سید حمزه (۱۳۹۴). *ایران (مجموعه کشورهای اسلامی)*. انتشارات جهاد دانشگاهی، مؤسسه آینده‌پژوهی جهان اسلام.
- صفوی، سیدیحیی (۱۴۰۰). *ژئوپلیتیک و ژئواستراتژی جهان اسلام*. مؤسسه آینده‌پژوهی جهان اسلام، سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت)، پژوهشکده تحقیق و توسعه علوم انسانی.
- فرهادی، فرشید؛ هدایتی، محمدرضا (۱۴۰۰). *آینده نظم منطقه‌ای خاورمیانه در افق ۲۰۳۰*. آینده‌پژوهی دفاعی، دافوس آجا، سال ششم، شماره ۲۲.

References

- David, F.R. (2017). *Strategic Management: Concepts and Cases*. Pearson.
- Kivimäki, T. (2024). *Against Over-Reliance on Military Power: Can Game Theory Provide Rational and Realistic Security Strategies for Europe and East Asia?*

Korea Europe Review: An Interdisciplinary Journal of Politics, Society, and Economics, 6(1), 1-20. <https://doi.org/10.48770/ker.2024.no6.45>.

Kotler, P., & Keller, K. L. (2016). *Marketing Management*. Pearson.

Travis, Charles. (2024). *Global Wars, Environmental Strategy, and the Military-Ecological Complex*, 1914–1975, 2(3), 123–142. https://doi.org/10.1007/978-3-031-50856-1_8.

Wheelen, T. L., & Hunger, J. D. (2018). *Strategic Management and Business Policy: Globalization, Innovation and Sustainability*. Pearson.

COPYRIGHTS

2026 by the authors. Published by The National Defense University. This article is an open-access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0>

پژوهش‌های مطالعات راهبردی و سیاست‌گذاری

فصلنامه مطالعات بین‌رشته‌ای دانش راهبردی

سال شانزدهم، شماره یکم (پیاپی ۶۲)، بهار ۱۴۰۵، صص. ۱۹۷-۲۳۲

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۸/۲۶ - تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۱۰/۰۹
